

Onbegrensde mogelijkheden voor Nederlandse student.

Een notitie naar de obstakels rondom het studeren in het buitenland gezien vanuit het studentenperspectief.

Interstedelijk
Studenten
Overleg

landelijke studentenvakbond

Inhoudsopgave

Inleiding.....	3
Theoretisch kader.....	4
Bevindingen.....	7
Praktische maatregelen.....	11
Literatuur.....	16
Bijlage: studierichtingen ondervraagde studenten	17

Inleiding

Afgelopen jaren heeft de mobiliteit van studenten veel aandacht gehad. Vooral met de programma's *Make it in the Netherlands*, *Holland Scholarship programma*, *Orange Tulip Scholarship* en *study in Holland* zijn er steeds meer buitenlandse studenten in Nederland komen studeren. Door deze toename wordt er ook kritisch gekeken naar de andere kant van de mobiliteit onder studenten, namelijk: Nederlandse studenten die in het buitenland gaan studeren. De komende jaren zal de nadruk hier meer op komen te liggen aangezien slechts 22% van de Nederlandse studenten momenteel in het buitenland studeert. Dit percentage is, qua diplomamobiliteit, laag in vergelijking met andere Europese landen. Voor elke fulltime Nederlandse student die naar het buitenland gaat, komen er drie buitenlandse studenten naar Nederland toe (EP-Nuffic, 2015). Ook al streven de LSVb en het ISO niet naar een bepaald percentage van uitgaande mobiliteit, vinden wij het wél belangrijk dat alle studenten die naar het buitenland willen, ook naar het buitenland kunnen. Helaas zijn er nog te veel studenten die graag in het buitenland willen studeren, maar dat – om wat voor reden niet doen. De afgelopen jaren hebben een aantal lokale en landelijke onderzoeken al meerdere knelpunten beschreven, maar recent landelijk onderzoek naar de barrières die studenten ervaren en eventuele praktische oplossingen voor deze barrières ontbreken nog.

Daarom heeft dit onderzoek tot doel in kaart te brengen waarom studenten ervoor kiezen in het buitenland te studeren en waarom studenten ervoor kiezen om juist in Nederland te blijven. Daarnaast wordt er gestreefd naar het formuleren van concrete praktische maatregelen om studenten te ondersteunen waardoor ze alsnog de stap maken om in het buitenland te studeren. Om dit doel te bereiken, hebben we op verschillende manieren onderzoek gedaan. Ten eerste is er een literatuurstudie uitgevoerd waarbij eerdere kleinschalige onderzoeken zijn geanalyseerd om te kijken welke informatie al beschikbaar is over het onderwerp. Vervolgens is een vragenlijst uitgezet via de *social media* van het ISO en de LSVb, waarin twee groepen studenten zijn bevroegd – degene die wel in het buitenland zijn gaan studeren, alsmede de studenten die *niet* naar het buitenland zijn gegaan.

Deze knelpuntennotitie begint met een overzicht van de literatuurstudie en geeft vervolgens de resultaten van de enquête weer. Tot slot zullen enkele praktische maatregelen worden gepresenteerd om de barrières te verminderen, waarin ook enkele aanbevelingen worden gedaan voor zowel het ministerie als universiteiten en hogescholen. Als studentenbelangenbehartigers zullen wij gezamenlijk optrekken om de barrières zoveel mogelijk weg te nemen en er samen voor te zorgen dat studenten die het buitenland willen studeren, dat ook kunnen.

Theoretisch kader

Het hebben van buitenlandervaring wordt vanuit allerlei hoeken aangemoedigd. Niet alleen zijn de studenten die zelf naar het buitenland zijn gegaan enthousiast, maar ook de rijksoverheid ziet graag dat studenten in het buitenland studeren. Zij willen studenten in het hoger onderwijs aanmoedigen om in het buitenland ervaring op te doen door een studie of stage aangezien goed opgeleide werknemers met internationale ervaring nodig zijn voor de economische positie van Nederland (Rijksoverheid, 2016). Daarnaast hebben veel instellingen, met name universiteiten, hoge uitgaande mobiliteitsdoelen voor zichzelf geformuleerd. Dit betekent dat de aandacht voor dit onderwerp de komende jaren onverminderd groot zal blijven. Volgens cijfers van het EP Nuffic gaat ongeveer 22% van de studenten naar het buitenland voor een deel van de studietijd. Een meerderheid van de studenten gaat naar het buitenland voor alleen een stage (62% van het wo en 57% van het hbo). Studenten uit het hbo die naar het buitenland gaan combineren vaak een stage met een studieprogramma. Studenten uit het wo doen vaker een van beide in het buitenland en combineren het minder zoals studenten uit het hbo. Met name studenten uit de landbouwsector hebben een hoog mobiliteitscijfer (Huberts, 2015). Uit voorgaande onderzoeken bleek dat redenen voor studenten om naar het buitenland te gaan onder andere gericht zijn op het opbouwen van een internationaal netwerk, de toegevoegde waarde op het CV en in aanraking komen met andere culturen (ASVA, 2016).

Hoewel 22% daadwerkelijk naar het buitenland gaat, is er een grotere groep die aangeeft naar het buitenland te willen. Uit onderzoek van ASVA¹ blijkt bijvoorbeeld dat 49,4% van de eerstejaars aan de Universiteit van Amsterdam (UvA) en de Hogeschool van Amsterdam (HvA) van plan is om in het buitenland te gaan studeren en dat 40,9% twijfelt. Slechts 9,7% is sowieso niet van plan om naar het buitenland te gaan (ASVA, 2016). Uit onderzoek van stichting OER² komen vergelijkbare resultaten. Ook hier geeft meer dan de helft van de ondervraagde studenten van de Universiteit Utrecht aan, geïnteresseerd te zijn om in het buitenland te gaan studeren (Stichting OER, 2010). Daarnaast laat onderzoek in het kader van de startmonitor, door ResearchNed, zien dat ruim 50% (HBO) tot ruim 60% (WO) van alle eerstejaarsstudenten van plan is een periode voor studie in het buitenland door te brengen³, daar komt dus helaas weinig van terecht. Deze resultaten laten zien dat er een verschil zit tussen het aantal studenten die in het buitenland willen studeren en studenten die daadwerkelijk in

¹ De ASVA studentenunie is een studentenbond uit Amsterdam.

² Stichting OER is een onafhankelijke, volledig door studenten gerunde organisatie die onderzoek doet naar de kwaliteit van het onderwijs aan de Universiteit Utrecht.

het buitenland gaan studeren. Dit roept meteen de vraag op waarom de studenten uiteindelijk afzien van een buitenlandervaring. Wat houdt hen tegen om naar het buitenland te gaan?

Uit het onderzoek van ASVA kan geconcludeerd worden dat kosten en huisvesting remmende factoren kunnen zijn voor de student om naar het buitenland te gaan (ASVA, 2016). Ook bij de studentenmonitor (2014) komt geldgebrek als een van de belangrijkste redenen naar voren. Andere belemmerende factoren zijn – naast er geen behoefte aan te hebben en te ver weg zijn van dierbaren - onvoldoende informatie, geen ruimte in het studieprogramma en onvoldoende talenkennis. Deze bevindingen worden onderschreven door het onderzoek van ResearchNed en Hampsink & Braam (2015). Aanvullend blijkt uit het onderzoek van stichting OER (2010) dat een deel van de studenten eveneens vindt dat de studie te weinig ruimte biedt om naar het buitenland te gaan. Daarnaast kan het zo zijn dat de student zo snel mogelijk wil afstuderen en kan het regelwerk om naar het buitenland te gaan, als een obstakel worden ervaren.

In de onderstaande tabel worden alle mogelijke belemmeringen weergegeven om niet in het buitenland te studeren (ASVA, 2016; Hampsink & Braam, 2015; Stichting OER, 2010). Deze zijn opgedeeld in motivationele obstakels en externe obstakels. Dit onderscheid is aangebracht om in te laten zien dat het mogelijk is dat studenten niet naar het buitenland toe willen (motivationale obstakels) maar, wanneer een student wordt tegengehouden door externe factoren (externe obstakels), dat dit een onwenselijke situatie is. Zo snel mogelijk willen afstuderen kan zowel onder motivatie worden geschaard, omdat een student snel klaar wil zijn, als onder externe obstakels wanneer een student bijvoorbeeld door druk van de opleiding of om financiële redenen zo snel mogelijk wil afstuderen.

Externe obstakels	Motivationale obstakels
<ul style="list-style-type: none"> • Financiële redenen / Geldgebrek • Onvoldoende informatie • Onvoldoende talenkennis • Huisvesting • Te weinig ruimte in het studieprogramma • Regelwerk • Verlies van (bij)baan • Problemen met erkenning van buitenlandse resultaten • Beperkte toegang tot internationale programma's /toelatingseisen • Zo snel mogelijk afstuderen 	<ul style="list-style-type: none"> • Te ver van dierbaren • Te weinig motivatie • Geen behoefte om naar het buitenland te gaan • Geen toegevoegde waarde aan buitenlandervaring • Zo snel mogelijk afstuderen

Tabel 1: Blokkades in mobiliteit vanuit de literatuur

Wat duidelijk wordt uit de onderzoeken is dat financiële redenen één van de grootste obstakels zijn om af te zien van studeren in het buitenland. Onder financiële redenen kunnen nog allerlei argumenten vallen. Zo kan het zijn dat de kosten voor het levensonderhoud te duur zijn, het collegegeld te hoog is of omdat studeren in Nederland goedkoper is (Hampsink & Braam, 2015). Ook kan het zijn dat er voor studenten geen financiële ondersteuning is, zoals een beurs (Stichting OER, 2010).

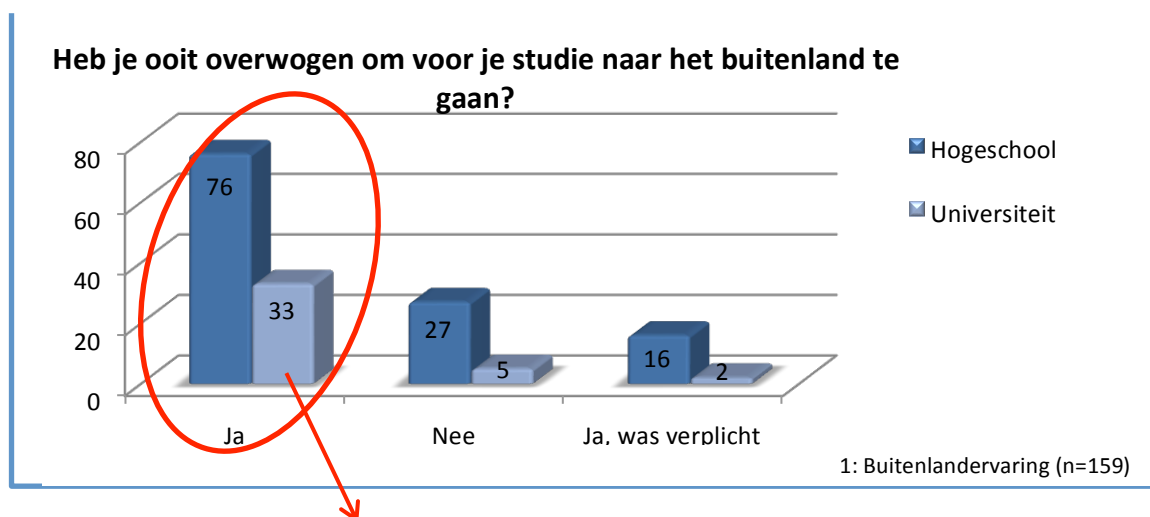
Wanneer studenten zich voorbereiden om naar het buitenland te gaan, zijn er ook nog barrières waar de studenten tegen aan kunnen lopen. Dit zijn onder andere de informatievoorziening en begeleiding op de universiteit of hogeschool. Er wordt gesuggereerd dat informatie en begeleiding persoonlijker, vroegtijdiger, vaker en duidelijker kan (ASVA, 2016). Ook bij stichting OER komt naar voren dat de voorlichting verbeterd kan worden. Andere suggesties die worden gedaan om barrières weg te nemen zijn hulp met het regelwerk, financiële ondersteuning en meer promotie van de voorlichtingsbijeenkomsten (Stichting OER, 2010). Wat bovendien opvalt uit de studentenmonitor is dat studenten met een hogere sociaaleconomische status (SES) sneller naar het buitenland gaan. In 2014 was bijvoorbeeld 14% van de studenten die in het buitenland studeren afkomstig van een laag sociaaleconomische status, 22% afkomstig van een sociaaleconomische status in het midden en 27% afkomstig uit een hoog economische status. Voor alle jaren dat dit is bijgehouden, valt de trend te herkennen dat wanneer de sociaaleconomische status hoger is, er een grotere kans aanwezig is dat deze studenten naar het buitenland gaan (Studentenmonitor, 2014).

Al met al kan worden geconcludeerd dat vanuit de literatuur duidelijk wordt dat studenten verschillende belemmeringen ervaren om naar het buitenland te gaan. Dit vraagt om actie. In het volgende hoofdstuk zal worden gekeken of deze obstakels nu nog steeds worden herkend door studenten, hoe zij dit ervaren en welke verbeterpunten zij zien. Vervolgens zal er worden gestreefd naar het presenteren van concrete en praktische maatregelen die eraan bij kunnen dragen de obstakels te verminderen.

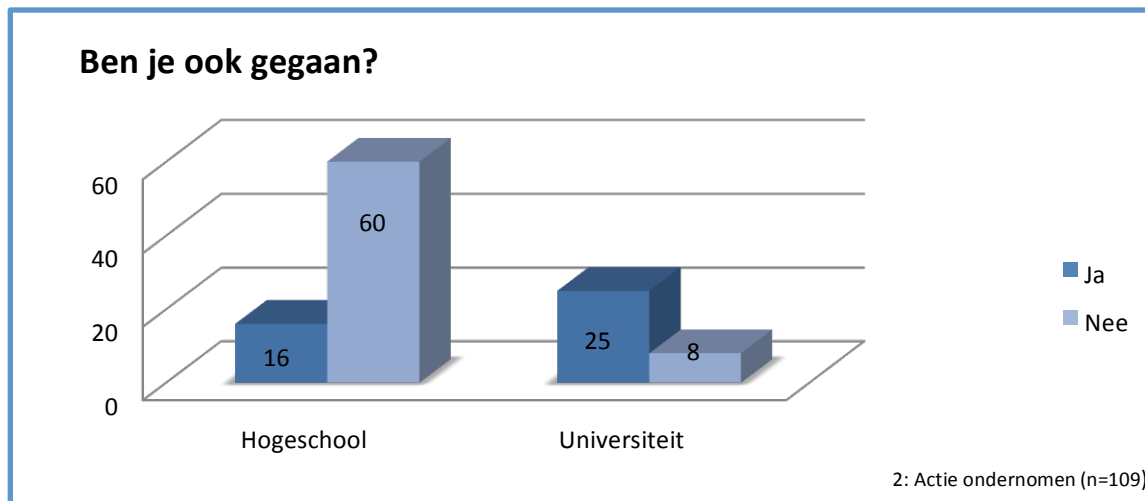
Bevindingen

De onderzoeksresultaten van deze notitie zijn verzameld door middel van een digitale, kwalitatief georiënteerde enquête. Deze enquête was gericht op studenten die bewust wel de keuze hebben gemaakt om wel of niet een studie gerelateerde buitenlandervaring op te doen. In totaal is er onder 159 studenten een enquête afgenomen, waarvan 119 verbonden waren aan een hogeschool en 40 aan een universiteit – hierbij is niet gevraagd naar de betreffende instelling aangezien dit niet direct van nut was voor het onderzoek. Wel is gelet op de studierichting (zie bijlage) en in hoeverre dit van invloed was op de mobiliteitscijfers en de knelpunten die werden ervaren. Door middel van de enquête met meerdere openvragen is getracht het verhaal achter de cijfers, van deze notitie en voorgaande onderzoeken, te achterhalen. De studenten zijn gevraagd de door hen ervaren knelpunten te identificeren en na te denken over oplossingen die hen zouden helpen wel die buitenlandervaring op te doen. Oplossingen die kunnen bijdragen aan het bereiken van de gestelde studentmobiliteitsdoelstellingen door de Rijksoverheid en onderwijsinstellingen.

Uit de data van deze inventarisatie blijkt dat het meerderendeel van de studenten op zowel hbo als de universiteit ooit heeft overwogen voor hun studie naar het buitenland te gaan. De vervolgvraag of zij ook daadwerkelijk zijn gegaan laat opmerkelijke uitkomsten zien. Van de 109 studenten die dit hebben overwogen zijn slechts 41 studenten ook daadwerkelijk gegaan⁴ om studie ervaring op te doen, zie figuur 2 en 3.

⁴ Van het totaal van 109 studenten waren 76 studenten afkomstig van de hogeschool en 33 studenten afkomstig van de universiteit. Van het totaal van 41 studenten was 16 afkomstig van de hogeschool en 25 van de universiteit.

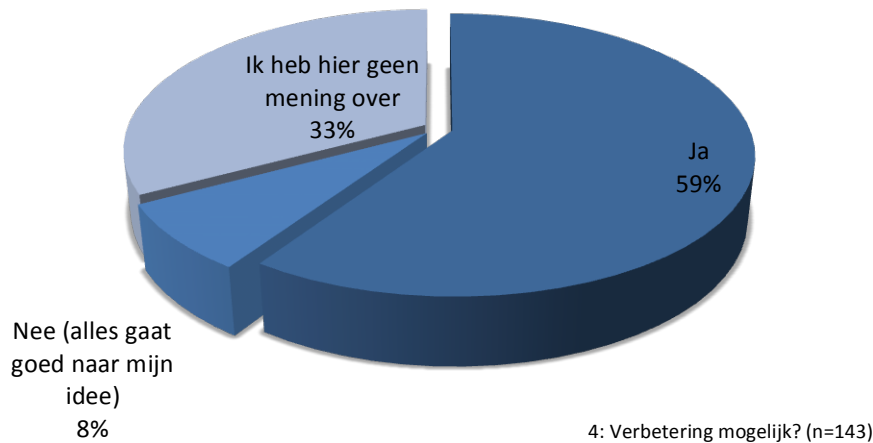

De motivatie van studenten om buitenlandervaring op te doen ligt met name in de uitdaging en ervaring die dit met zich meebrengt; een kans om de wereld te zien. Ook de persoonlijke ontwikkeling en stappen naar zelfstandigheid werden meerdere malen genoemd. Anderzijds gaven veel studenten ook aan dat een dergelijke ervaring goed op het CV staat en dat het de talenkennis bevordert. Zo stelt een student: *“Het leek mij uitdagend om uit mijn vertrouwde omgeving te stappen en op pad te gaan op zoek naar iets nieuws. Om op die manier nieuwe ervaringen op te doen. Daarnaast vond ik het belangrijk om mijn Engels te verbeteren en staat het ook nog eens mooi op mijn cv.”* De overwegingen van studenten om niet naar het buitenland te gaan voor hun studie lijken te zijn samenvatten als: te duur, een te grote kans op studievertraging, andere prioriteiten (als familie en vrienden), taalbarrières en het gebrek aan behoefte. Studenten stelden: *“Als je naar het buitenland zou gaan voor een stage, had je veel kans op vertraging. En daar zat ik niet op te wachten.”* Een andere student meldde: *“Vanwege de hoge kosten en omdat ik leen bij DUO ben ik voor de 'veiligheid' gegaan.”* Eveneens gaven veel studenten aan dat zij problemen ondervonden met de bereidheid van hun instelling om mee te werken aan de buitenlandplannen. Enkel stelde zelfs dat de instelling hen demotiveerde en tegenwerkte. Uit deze bevindingen van de enquête kan nu de volgende tabel worden opgesteld:

Belemmeringen:	Meerwaarde:
- Financieel niet haalbaar	- Uitdaging
- Studievertraging	- Ervaring en de wereld zien
- Andere prioriteiten (familie, vriend(in) ect.)	- Persoonlijke ontwikkeling en zelfstandigheid
- Taalbarrière	- CV
- Geen behoefte	- Taal verbeteren

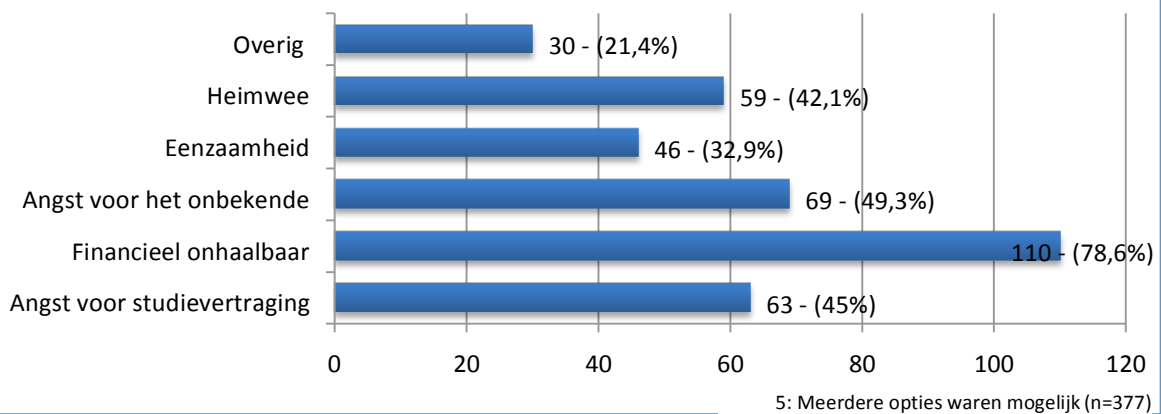
De knelpunten die studenten beschrijven lijken ook niet veranderd te zijn de afgelopen jaren. Dit lijkt de relevantie van de problemen nogmaals aan te duiden in het streven naar hogere student mobiliteitscijfers. Bijna 60% van de ondervraagde studenten ziet mogelijkheden ter verbetering in de studentenmobiliteit binnen het ho.

Verbeteringen mogelijk?

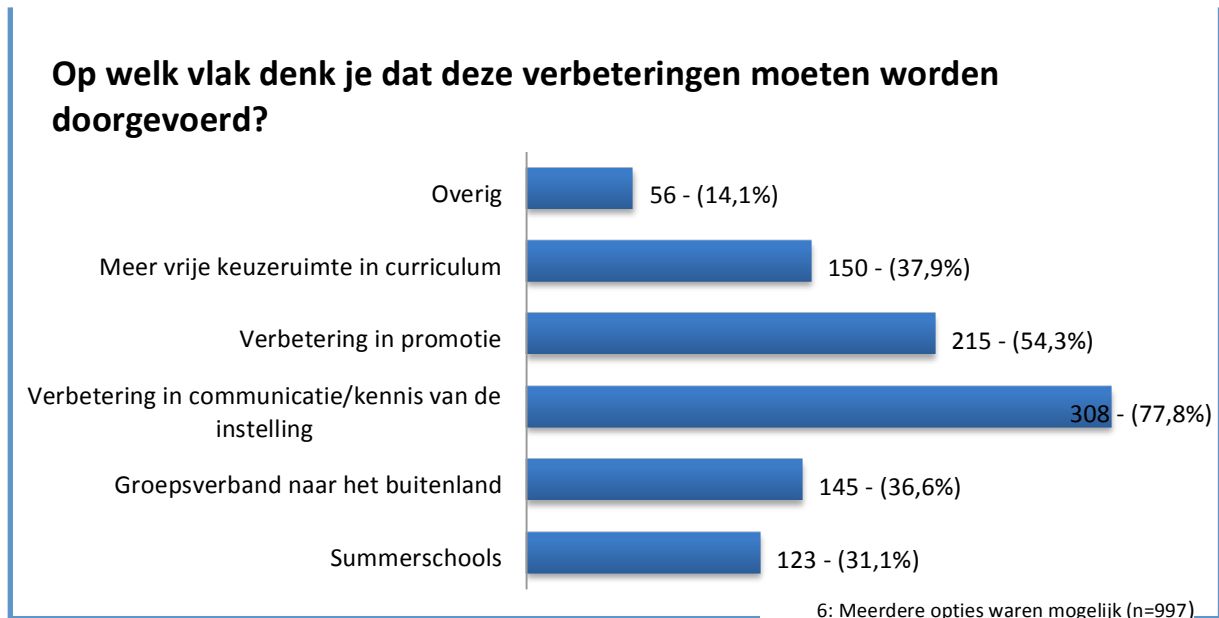
De knelpunten waar de meeste studenten tegenaan liepen waren de financiële onhaalbaarheid van het studeren in het buitenland (78,6%), maar opvallend is ook de angst voor het onbekende dat veel studenten aangeven (49,3%). Overige knelpunten die studenten beschrijven waren de hoeveelheid papierwerk wat erbij kan komen kijken, de angst voor onvoldoende en onduidelijke begeleiding vanuit de Nederlandse en de buitenlandse instelling en de onveiligheid.

Knelpunten rondom studeren in het buitenland

Oplossingen dienen volgens de studenten met name gezocht te worden in een verbetering van de communicatie richting de student. Dit houdt niet enkel in dat de informatie bij een International Office up-to-date moet zijn maar met name dat met studenten moet worden meegedacht over hoe zij deze buitenlandervaring kunnen vormgeven. Zaken als studiepunten (ECT's), curriculumselectie, stageplaatsen en beurzen worden door veel studenten als lastig ervaren. De hulpvraag van studenten lijkt niet enkel in hapklare informatiebrokken te liggen, maar met name in de vraag om sturing en

hulp in het zoeken op de juiste plekken. Voor veel studenten hangt dit samen met het gebrek aan promotie en aanmoediging van de instelling om buitenlandervaring op te doen.

Ongeveer 59% van de studenten ziet dat er verbeteringen in de huidige manier van studentmobiliteit binnen het ho mogelijk zijn. Verontrustender is dat maar 8% van de studenten daadwerkelijk vindt dat alles nu naar behoren gaat (n=148). Overige verbeteringen die studenten benoemen waren financieringsmogelijkheden, een betere aansluiting van buitenlandse faculteiten aan Nederlandse opleidingen, meer inzicht/snellere besluitvorming rondom de goedkeuring van behaalde studiepunten in het buitenland en meer inzet vanuit de hogeschool om studenten te adviseren en te begeleiden. Tezamen lijkt dit voor studenten een te grote hobbel te zijn in de buitenland studie-ervaring

Praktische maatregelen

Binnen deze notitie komt naar voren dat de gebruikelijke obstakels die al in eerdere onderzoeken naar voren zijn gekomen rondom uitgaande studiepuntmobiliteit, nog steeds zichtbaar zijn volgens de ondervraagde studenten. De hoge doelstellingen op dit onderwerp, zoals geschetst door de Rijksoverheid en de instellingen zelf, dienen dus nog steeds kritisch te worden gevolgd. Echter, aangezien het ISO en de LSVB allebei van mening zijn dat studenten die naar het buitenland willen dit ook moeten kunnen, zullen hieronder enkele concrete praktische maatregelen worden geformuleerd die kunnen bijdragen aan het verminderen van de obstakels.

1) Creëer per instelling een digitaal overzicht van buitenlandse instellingen waar de Nederlandse instelling contacten mee heeft en welke studenten je van deze instelling kan spreken.

Dit overzicht kan bijvoorbeeld worden vormgegeven aan de hand van een wereldkaart. Op deze kaart kan worden aangegeven welke instellingen opties zijn om op uitwisseling te gaan, inclusief de contactgegevens van studenten die bereid zijn om te skypen met Nederlandse studenten om zo meer informatie te verstrekken over het studentenleven aan die instelling, de kosten en andere tips.

Dit kunnen studenten zijn van die buitenlandse instelling maar ook studenten die vanuit de eigen Nederlandse instelling al op die plek in het buitenland zijn geweest. Dit kan de informatieachterstand beperken en kan studenten helpen tijdens hun oriëntatie om naar het buitenland te gaan.

2) Verbind de curriculumonderdelen sterker aan elkaar in de verschillende jaren met speciale aandacht voor het eventueel studeren in het buitenland.

Er kan gedacht worden aan een vak in het eerste/tweede jaar dat gericht is op een bepaald onderwerp waarna in het tweede/derde jaar de mogelijkheid wordt geboden om onderzoek hiernaar te doen aan een buitenlandse instelling of om verdiepende vakken te volgen in het tweede jaar, ook aan een buitenlandse instelling. Op die manier worden studenten aangezet tot het denken over studeren in het buitenland en worden ze tijdig geïnformeerd, namelijk in hun eerste jaar.

3) Aangezien een behoorlijk aantal studenten aangeeft de stap om naar het buitenland te gaan nog te groot te vinden, kan er worden gedacht aan programma's waarbij studenten in (gecombineerde) groepen naar het buitenland gaan.

Middels zo'n aanpak worden studenten gestimuleerd om zichzelf alsnog uit te dagen maar wel in een veilige omgeving van een groep. Er kan worden gedacht aan het versterken van de inhoudelijke uitdaging door studenten van meerdere disciplines met elkaar naar het buitenland te laten gaan.

Good practice – Researchproject Bestuurs- en Organisationswetenschap (B&O)

Binnen de bacheloropleiding B&O aan de Universiteit Utrecht vindt eens in de twee jaar een researchproject plaats met wisselende bestemmingen. Een groep studenten organiseert dit, zij zetelen in de commissie, en een groep studenten doet mee als onderzoeker in duo's. Elke keer staat een ander thema centraal waarbij zij eerst voorbereidende colleges volgen en vervolgens zes weken in het buitenland doorbrengen om de data voor het onderzoek te verzamelen. Dit is een succesvol en populair programma. Wanneer studenten als onderzoeker mee willen doen dienen zij aan het begin van het tweede of derde jaar een motivatie te sturen om zich aan te melden, daardoor moeten zij zich tijdig oriënteren. Ondanks dat het verre bestemmingen zijn blijken studenten erg enthousiast te zijn om te gaan aangezien ze met een grotere groep gaan.

4) Benut social media als instelling meer om informatie over studeren in het buitenland te verstrekken aan studenten.

Facebook wordt erg goed bezocht door studenten. Een pagina waar studenten met elkaar in gesprek kunnen of waar vragen kunnen worden gesteld aan medewerkers van de instelling, kan derhalve erg nuttig zijn. Ook kunnen studenten die onlangs in het buitenland zijn geweest hier ervaringen uitwisselen en binnengekomen vragen van medestudenten beantwoorden.

Good practice – Facebook pagina's KLM, NS en ING

De Facebook pagina's van KLM, NS en ING, ook al zijn dit private organisaties, worden erg goed benut en geraadpleegd door hun klanten. Mede doordat klanten op deze pagina zeer snel en direct antwoord krijgen en door de persoonlijke benadering richting de klanten toe. Dit zou als voorbeeld kunnen dienen voor het inrichten van de Facebook pagina voor een instelling.

5) De informatie die wordt opgedaan uit het invullen van de evaluaties van het Erasmus programma zou (deels) openbaar moeten zijn. Ook zou dit inzichtelijk moeten worden gemaakt voor aankomende studenten die overwegen om naar het buitenland te gaan.

Rekening houdend met de privacy van studenten, moeten de evaluaties openbaar worden gemaakt. Deze evaluaties kunnen zeer goede inzichten geven in de ervaringen van studenten die in het buitenland hebben gestudeerd. De instellingen kunnen hier lessen uit leren voor verdere begeleiding en ondersteuning van de studenten die nu overwegen naar het buitenland te gaan.

6) Stimuleer de docenten/lectoren/onderzoekers die affiniteit hebben met of voor onderzoek veel in het buitenland zitten, om op hun vakgebied aanjager te zijn op het vergroten van de studentmobiliteit.

Door op elk vakgebied docenten/lectoren en/of onderzoekers te stimuleren om studenten te betrekken in hun onderzoeken kunnen studenten gerichter hun buitenlandervaring vormgeven. Ook

kunnen bepaalde docenten/lectoren/onderzoekers worden aangewezen als aanjagers van de studentmobiliteit door eigen ervaringen te ondersteunen en de studenten en docenten/onderzoekers aan elkaar te verbinden.

Conclusie

Het blijkt dat de knelpunten die studenten jaren geleden ervoeren nog steeds de knelpunten van nu zijn. De meest voorkomende knelpunten voor studenten zijn enerzijds de financiële onhaalbaarheid van het studeren in het buitenland (78,6%), en anderzijds de angst voor het onbekende wat hen belemmert in het gaan naar het buitenland (49,3%). Overige knelpunten die studenten beschrijven waren de hoeveelheid papierwerk, de angst (en realiteit) met betrekking tot onvoldoende en onduidelijke begeleiding vanuit de Nederlandse en de buitenlandse instelling en de onveiligheid in het buitenland. Ook ervaren veel studenten knelpunten in de mate waarin de instelling de buitenlandervaring stimuleert, ondersteunt en hier actief mogelijkheden toe biedt.

Op basis van de knelpunten en mogelijke verbeteringen die de studenten beschrijven zijn het ISO en de LSVb tot de volgende praktische aanbevelingen gekomen:

- 1)** Creëer een digitaal overzicht van buitenlandse instellingen waar de Nederlandse instelling contacten mee heeft en welke studenten je van deze instelling kan spreken.
- 2)** Verbind de curriculumonderdelen sterker aan elkaar in de verschillende jaren met speciale aandacht voor het eventueel studeren in het buitenland.
- 3)** Aangezien een behoorlijk aantal studenten aangeeft de stap om naar het buitenland te gaan nog te groot te vinden, kan er worden gedacht aan programma's waarbij studenten in (gecombineerde) groepen naar het buitenland gaan.
- 4)** Benut social media als instelling meer om informatie over studeren in het buitenland te verstrekken aan studenten.
- 5)** De informatie die wordt opgedaan uit het invullen van de evaluaties van het Erasmus programma zou (deels) openbaar moeten zijn. Ook zou dit inzichtelijk moeten worden gemaakt voor aankomende studenten die overwegen om naar het buitenland te gaan.
- 6)** Stimuleer de docenten/lectoren/onderzoekers die affiniteit hebben met of voor onderzoek veel in het buitenland zitten om op hun vakgebied aanjager te zijn op het vergroten van de studentmobiliteit.

Deze aanbevelingen ondersteunen de studenten in hun keuzetraject om naar het buitenland te gaan. Door dergelijke veranderingen in te voeren zal de student minder een gevoel van 'in het diepe worden gegooid' ervaren, zullen studenten zien en horen van positieve ervaringen van medestudenten, kunnen ze vooraf contacten leggen met de buitenlandseinstelling en ervaren ze een stimulans van de instelling dat persoonlijker is afgestemd. Pas wanneer binnen het hoger onderwijs wordt gerealiseerd dat de gewenste mobiliteitscijfers – gesteld door de verschillende onderwijsinstellingen – pas gehaald zullen worden wanneer de student zich gemotiveerd en geïnspireerd voelt, kan het slagen. Alle spelers binnen het hoger onderwijs zullen moeten samenwerkingen op micro en macro niveau om de Nederlandse student te bewegen om buitenland ervaring op te doen.

Literatuur

ASVA (2016). *Over de grens: studeren in het buitenland*. Amsterdam.

EP-Nuffic (april 2016). Gap year, buitenlandse contacten en belangstelling voor buitenlandverblijf bij startende ho-studenten, Den Haag

<https://www.epnuffic.nl/publicaties/vind-een-publicatie/gap-year-buitenlandse-contacten-en-belangstelling-voor-buitenlandverblijf-bij-startende-ho-studenten.pdf>

Ep-Nuffic (2015). *Key figures 2015: Internationalisation in higher education*. EP-Nuffic, Den Haag.

<https://www.epnuffic.nl/en/publications/find-a-publication/key-figures-2015internationalisation-in-higher-education.pdf> .

Hampsink, S. & Braam, C. (2015). *Wel of niet naar het buitenland? Het dilemma van de scholier*. ResearchNed.

Huberts, D (2015). *Internationalisering in beeld: 2015*. Ep-Nuffic, Den Haag.

<https://www.epnuffic.nl/documentatie/publicaties/internationalisering-in-beeld-2015.pdf>

Rijksoverheid. *Stimuleren internationale ervaring studenten*. Verkregen op

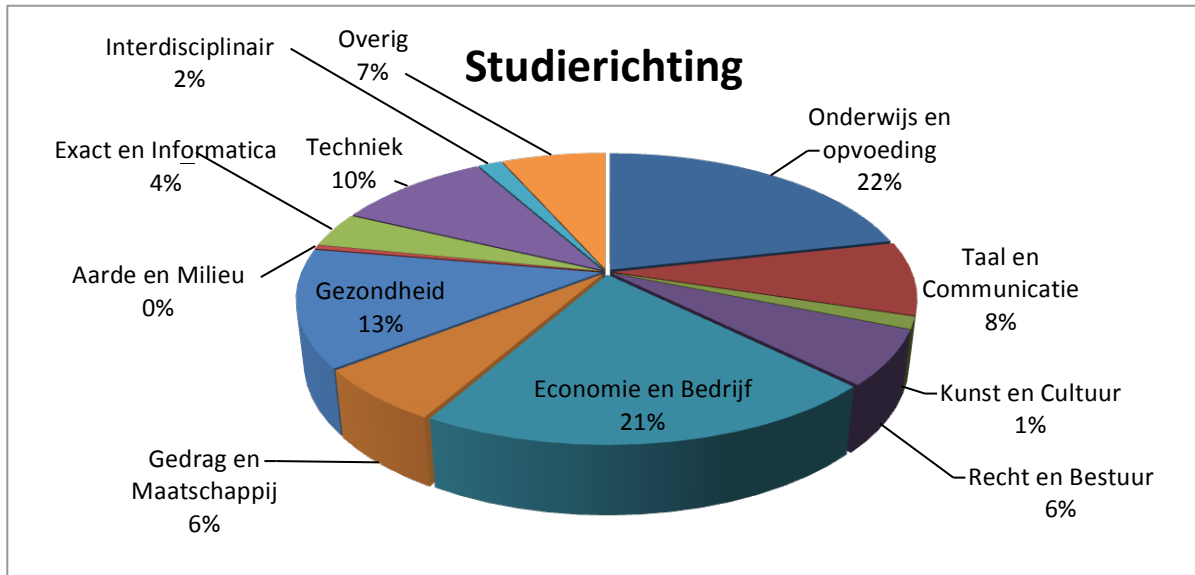
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/onderwijs-en-internationalisering/inhoud/stimuleren-internationale-ervaring-studenten> (laatst bekeken op 18 mei 2016).

Stichting OER (2010). *Onderzoeksrapport internationalisering*.

<http://stichting-oer.nl/wordpress/wp-content/uploads/2010/10/0910Internationalisering.pdf> .

Studentenmonitor Hogeronderwijs (2014). *Internationalisering*. Verkregen op <http://www.studentenmonitor.nl/tabellen/xindex.html> (laatst bekeken op 18 mei 2016).

Bijlage: studierichtingen ondervraagde studenten

1: Studierichting (n=119)